

Πέραν της Χρυσής Αυγής.
Για τις **εθνικιστικές**
οργανώσεις
και για την
εθνικιστική βία

Σίμος Ανδρονίδης

Δρ. Πολιτικής Επιστήμης
Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

#18

ΚΕΙΜΕΝΑ ΘΕΣΕΩΝ
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2024

Ο **Σίμος Ανδρονίδης** γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και κατάγεται από το Πλατύ Ημαθίας.

Σπούδασε Πολιτικές Επιστήμες και είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος στην Πολιτική Ανάλυση από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Είναι Δρ Πολιτικής Επιστήμης και ολοκλήρωσε πρόσφατα την διδακτορική του διατριβή στο τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ με θέμα την σχέση του ΠΑΣΟΚ με την συνδικαλιστική παράταξη της ΠΑΣΚΕ την περίοδο 1989-2010.

Τα ερευνητικά-επιστημονικά του ενδιαφέροντα αφορούν την θεωρία των πολιτικών κομμάτων, την σύγχρονη ελληνική πολιτική ιστορία, την Σοσιαλδημοκρατία, την έννοια της ιστορικής μνήμης, την έννοια της πολιτικής αντιπροσώπευσης, τα κοινωνικά κινήματα, το ακροδεξιό φαινόμενο.

Είναι μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης, του Δικτύου Ανάλυσης Πολιτικού Λόγου, του Δικτύου Ιστορίας του εργατικού κινήματος, του Δικτύου Μεθοδολογίας στην Πολιτική Επιστήμη.

Έχει συμμετάσχει σε διάφορα επιστημονικά συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, ενώ κείμενα του έχουν δημοσιευθεί σε επιστημονικά περιοδικά, σε πρακτικά συνεδρίων, και στον έντυπο τύπο.

Στοιχεία Επικοινωνίας

Τηλέφωνο: 6971565545

Email: simosandronides@gmail.com

Τα «**Κείμενα Θέσεων**» αποτελούν σειρά ενυπόγραφων επιστημονικών εκδόσεων κα δημοσιεύσεων του ΙΝΣΟΣΙΑΛ από επιστημονικούς συνεργάτες, στελέχη και εθελοντές του Ινστιτούτου, στα οποία πραγματεύονται βασικές πτυχές θεματικών και προβλημάτων, παρατίθενται αναλύσεις, ελληνικές και ευρωπαϊκές εμπειρίες καθώς και κατευθύνσεις αντιμετώπισης και λύσεων μέσα σε ένα πλαίσιο συμβατό με τις διαχρονικές αξίες και αρχές της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας.

Το παρόν κείμενο εργασίας καταπιάνεται με ένα λεπτό και ακανθώδες ζήτημα το οποίο δεν έχει ακόμη διερευνηθεί σε όλη του την έκταση, παρά την εν γένει σημασία που έχει.

Το ακανθώδες ζήτημα που εν προκειμένω θα μας απασχολήσει σε θεωρητικό επίπεδο, αφορά την ασκούμενη βία με εθνικιστικό πρόσημο, τέσσερα χρόνια μετά την απώλεια της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης της Χρυσής Αυγής (στις βουλευτικές εκλογές της 7ης Ιουλίου του 2019), και τρία μετά την καταδίκη των μελών της ηγετικής της ομάδας σε πολυετείς ποινές φυλάκισης.

Για την ανάλυση μας, το πρόθεμα 'μετά', πρόθεμα χρονικό, έχει ιδιαίτερη σημασία, καθότι μας προσφέρει την ευκαιρία να δούμε πέραν της Χρυσής Αυγής και της ασκούμενης από την ίδια σωματικής βία η οποία προσέλαβε, και όχι μόνο την στιγμή της κορύφωσης της, φυλετικά χαρακτηριστικά.⁽¹⁾

Στην ανάλυση μας, εντοπίζουμε τρία σημεία τομής που σχετίζονται με την βίαιη δράση από πλευράς μελών της Χρυσής Αυγής και των Ταγμάτων Εφόδου της συγκεκριμένης οργάνωσης.

Και ποια είναι αυτά τα τρία σημεία τομής; Θα αναφέρουμε αρχικά πως δίνουμε κατά κύριο λόγο έμφαση στην περίοδο της βαθιάς κοινωνικοοικονομικής και πολιτικής κρίσης, και όχι τόσο στην προ κρίσης περίοδο, δίχως όμως αυτό να σημαίνει πως πέφτουμε στην θεωρητική 'παγίδα' του διαχωρισμού μεταξύ του 'πριν' και του 'μετά'.

Και αυτό διότι η Χρυσή Αυγή που συγκροτήθηκε το 1980, την περίοδο δηλαδή της Πρώιμης Μεταπολίτευσης ασκούσε και 'προ' κρίσης βίας κατά όλων όσους εξελάμβανε ως πολιτικοϊδεολογικούς 'εχθρούς', και ως φυλετικούς-πολιτισμικούς «Άλλους»,⁽²⁾ σύμφωνα με την διατύπωση του Γάλλου φιλοσόφου Εμμανουέλ Λεβινάς.

¹ Χρίζει θεωρητικής επισήμανσης, το γεγονός πως την περίοδο της πρώιμης και της ύστερης Μεταπολίτευσης (από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και έπειτα), η άσκηση βίας από μέλη της οργάνωσης, δεν υπήρξε το αποτέλεσμα ύπαρξης κάποιας «συγκρουσιακής ασυνάφειας» (conflictual irrelevance), κατά τους Τριαντάφυλλο Καρατράντο και Παναγή Παναγιωτόπουλο. Δηλαδή, μίας περιόδου κρίσης εκεί όπου «οι αρχές και το κράτος αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να απαντήσουν να απαντήσουν στα αιτήματα (έλλειμμα μεταρρυθμίσεων)». Αυτή ακριβώς η διαπίστωση μας ωθεί να επιστημονούμε πως καθίσταται απλοϊκές και μονολιθικές εκείνες οι αντιλήψεις που συσχετίζουν την βία και την άσκηση της, με την εμφάνιση συνθηκών κρίσης ή αλλιώς, με την εμφάνιση συνθηκών 'εκτάκτου ανάγκης'. Η βία, 'επιχρωματισμένη' με διαφορετικούς τρόπους, μπορεί να προκύψει και σε περιόδους κοινωνικής ομαλότητας και πολιτικής σταθερότητας, σε περιόδους όπου δεν προκύπτει κάποιο απρόοπτο συμβάν που μπορεί να αλλάξει δραστικά την κατάσταση. Αυτό που μπορεί να αλλάξει μεταξύ μίας περιόδου σταθερότητας και μίας περιόδου κρίσης, είναι η εν γένει ορατότητα και κοινωνική αποδοχή της βίας. Και πάλι το παράδειγμα της Χρυσής Αυγής μπορεί να είναι διαφωτιστικό: Διαφορετική ήταν η κοινωνική αποδοχή και η ορατότητα της ασκούμενης βίας της την περίοδο προ κρίσης (θα μιλήσουμε για 'χαμηλή ορατότητα'), και διαφορετική την περίοδο της κρίσης, τότε που όχι μόνο απέκτησε αρκετά υψηλή 'ορατότητα', αλλά, συνάντησε και κοινωνική αποδοχή, αρχής γενομένης από το 'N' αγίασει το χέρι του Κασσιδιάρη', όταν ο τότε υποψήφιος βουλευτής του κόμματος χαστούκισε (άσκηση βίας), την επίσης υποψήφια βουλευτή του Κομμουνιστικού Κόμματος Λιάνα Κανέλλη, σε πλατό πρωινής, ενημερωτικής, τηλεοπτικής εκπομπής. Η μελέτη των Τριαντάφυλλο Καρατράντου και Παναγή Παναγιωτόπουλου, είναι πολύ σημαντική σε επίπεδο θεωρητικό, διότι 'χαρτογραφεί' με μεγάλη ακρίβεια τα χαρακτηριστικά της βίας που ασκήθηκε την περίοδο 2015-2019 (ενδιάμεση και άστερη περίοδος της κρίσης), εστιάζοντας στο 'ποιοί' άσκησαν βία, 'για ποιους λόγους' και με 'ποιους τρόπους'. Συν τοις άλλοις, παρά το γεγονός πως είναι αμιγώς θεωρητική (δεν προηγήθηκε κάποια έρευνα, ή η πραγματοποίηση συνεντεύξεων με μέλη βίαιων συλλογικοτήτων που ενεπλάκησαν σε βίαια επεισόδια), θέτει τις βάσεις ώστε να ακολουθήσουν και άλλες μελέτες, ακόμη και δι-επιστημονικές, οι οποίες και θα αναδείξουν στην επιφάνεια πλήρως, όλη την βίαιη δράση, και θα εμβαθύνουν σε κάθε μία περίπτωση (μελέτες περίπτωσης) ξεχωριστά. Βέβαια, δι-επιστημονική είναι και η μελέτη των δύο συγγραφέων, εφόσον κινείται με χαρακτηριστικά άνεση, αποτέλεσμα της πολύ καλής θεωρητικής κατάρτισης και των δύο, μεταξύ κοινωνιολογίας, σπουδών ασφαλείας και πολιτικής επιστήμης. Βλέπε σχετικά, Καρατράντος, Τριαντάφυλλος., & Παναγιωτόπουλος, Παναγής., 'Μετά τη βία των πολλών: Μορφολογικά και κοινωνικά στοιχεία για την πολιτική βία στην ύστερη Μεταπολίτευση και ειδικότερα την περίοδο 2015-2019,' στο: Βαρουξή, Χριστίνα., Κακεπάκη, Μανίνα., Σαρρή, Νίκος., Τραμουντάνης, Άγγελος., & Τσέκερης, Χαράλαμπος., (επιμ.), 'Το Πολιτικό Πορτραίτο της Ελλάδας II. Διακυβεύματα και προκλήσεις,' Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών/Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2021, σελ. 131-156, Διαθέσιμο στο: to-politiko-portrait-to-tis-elladas-tis-elladas-ii-diakiveumata-kai-proklisis (ekke.gr).

² Βλέπε σχετικά, Πελλισόν, Κορίν., 'Για να κατανοήσουμε τον Λεβινάς,' Μετάφραση: Φαράκλας, Γιώργος, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2021.

Αυτοί οι «Άλλοι», για την ηγεσία της οργάνωσης, δεν θα μπορούσαν ‘ποτέ’ να καταστούν ‘δικοί μας’, με το χάσμα όχι μόνο να είναι μεγάλο, αλλά να μεγαθύνεται. Και με ποιον τρόπο;

Μέσω της άσκησης σωματικής βίας, ενίοτε έντονης και οριοθετημένης σε χώρους πέριξ του κέντρου των Αθηνών. Και ένα βασικό χαρακτηριστικό που συνδέει την ασκούμενη Χρυσαιγίτικη βία προ κρίσης με την αντίστοιχη εν καιρώ κρίσης, είναι ακριβώς ότι και στις δύο περιπτώσεις ο συμβολικός και ‘προνομιακός’ χώρος για την άσκηση αυτής της βίας υπήρξαν περιοχές του κέντρου των Αθηνών και πολύ λιγότερο κάποιου άλλου αστικού κέντρου της χώρας.

Κλείνοντας αυτή την σύντομη παρένθεση, θα πούμε πως το πρώτο σημείο τομής, είναι η βίαιη επίθεση που δέχθηκε η Λιάνα Κανέλλη από τον Ηλία Κασιδιάρη, προ των βουλευτικών εκλογών του Ιουνίου του 2012.

Θα σπεύσουμε να χαρακτηρίσουμε αυτή την άσκηση βίας ως πολιτικοϊδεολογική (‘παρ’ τα μωρή κομμουνίστρια’), ως «παρακινητική»⁽³⁾ (agitation), για να παραφράσουμε ελαφριά τον Μπλούμερ, ακριβώς διότι παρακίνησε μέλη της οργάνωσης και των Ταγμάτων Εφόδου της να πράξουν το ίδιο, και, τελευταίο άλλα όχι έσχατο, ως συμβολική-αφετηριακή.

³ Βλέπε σχετικά, Blumer, H., ‘Social problems as collective behavior,’ Social Problems, No. 18, 1971. Πραγματικά, εάν είχαμε την δυνατότητα να παραπέμψουμε τον ενδιαφερόμενο αναγνώστη σε μία μελέτη για την ασκούμενη Χρυσαιγίτικη βία, αυτή θα ήταν η μελέτη των Μιχάλη Πέτρου, το όνομα του οποίου συναντάμε και πιο κάτω, του Γιώργου Κανδύλη και του Κώστα Βακαλόπουλου με τίτλο ‘Μυθοποιητική αφήγηση και κουλτούρα βίας. ερμηνεύοντας την υποστήριξη της Χρυσής Αυγής στην ελληνική περιφέρεια,’ στο: Γεωργαράκης, Ν-Γ., & Δεμερτζής, Ν., (επιμ.), ‘Το Πολιτικό Πορτραίτο της Ελλάδας. Κρίση και η αποδόμηση του πολιτικού,’ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2015, σελ. 234-262. Εμπειριστατωμένη και διεισδυτική και με συγκεκριμένες αναφορές στην σωματική βία που άσκησαν μέλη της Χρυσής Αυγής, είναι και η μελέτη της Βασιλικής Γεωργιάδου, της Αναστασίας Καφέ και της Ζηνοβίας Λιαλιούτη. Η ανάλυση τους εκτείνεται σε μεγάλο χρονικό εύρος (1991-2017), καλύπτει πλήθος περιστατικών βίας και δη άγριας βίας, και εντοπίζει με επιστημονική ακρίβεια το που ακριβώς έδρασαν τα Τάγματα Εφόδου της Χρυσής Αυγής, η οποία, προτού αποκτήσει ενεργούς ‘πυρηνες’ σε περιοχές του κέντρου των Αθηνών, απέκτησε οργανωμένα ολιγομελή δίκτυα. Γεωργιάδου, Βασιλική., Καφέ, Αναστασία., & Λιαλιούτη, Ζηνοβία., ‘Βία κατά μεταναστών στην Ελλάδα. Μια νέα βάση δεδομένων για το ρεπερτόριο δράσης ακροδεξιών ομάδων (1991-2017),’ Περιοδικό Επιστήμη και Κοινωνία. Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, Τεύχος 37, σελ. 41-72, 2018, Διαθέσιμη στο: Προβολή του Βία κατά μεταναστών στην Ελλάδα. Μια νέα βάση δεδομένων για το ρεπερτόριο δράσης ακροδεξιών ομάδων (1991-2017) (ekt.gr) Οι συγγραφείς αυτής της μελέτης είναι οι πρώτες που δίνουν βαρύτητα στο αν υπάρχει κάποια συσχέτιση μεταξύ του αριθμού των Χρυσαιγίτικων βίαιων επιθέσεων σε συγκεκριμένες περιοχές με την απήχηση της και της εκλογικής της απήχησης. Η βία κατέστησε την οργάνωση ορατή κοινωνικά. Δεν ήταν όμως ο μόνος παράγοντας που την κατέστησε και πολιτικά ‘ελκτική.’ Οφείλουμε να είμαστε προσεκτικοί θεωρητικά και επιστημονικά. Περιπτώ που σημειώσουμε τις ομοιότητες της άνω επιστημονικής μελέτης με το φιλόδοξο εγχείρημα ‘Βάλ’ τους Χ.’ Τα άτομα που συμμετείχαν στο όλο project αποτύπωσαν στο χάρτη (χωρική έρευνα αλά Θωμάς Μαλιούτας) τις ρατσιστικές επιθέσεις, προσφέροντας στον θεατή μία ευρεία εικόνα του πόσο διευρυμένη υπήρξε η ακτίνα δράσης της Χρυσής Αυγής στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας. ‘Ο Μαύρος Χάρτης της Ρατσιστικής Βίας - Βάλ’ τους Χ | X them out (valtousx.gr) Γραμμένο από Φουκωϊκή σκοπιά είναι το πόνημα της Αφροδίτης Κουκουτσάκη και του Μάριου Εμμανουιλίδη, το οποίο επιχειρεί να εντοπίσει τα ‘ίχνη’ της Χρυσαιγίτικης βίας στις αφηγήσεις και στις διακηρύξεις της. Κουκουτσάκη, Αφροδίτη., & Εμμανουιλίδη, Μάριος., ‘Χρυσή Αυγή και στρατηγικές διαχείρισης της κρίσης,’ Πρόλογος: Ψαρράς Δημήτρης, Εκδόσεις Futura, Αθήνα, 2013. Η Φουκωϊκή σκοπιά δεν μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα.

Και τι σημαίνει κάτι τέτοιο; Σημαίνει πως η επίθεση του Ηλία Κασσιδιάρη⁽⁴⁾ κατέστησε την Χρυσουγίτικη βία ορατή σε ένα ευρύτερο ακροατήριο (εδώ αρκετοί είδαν 'τι μπορεί να κάνει' η οργάνωση), όχι απαραίτητα συνδεδεμένο με την Χρυσή Αυγή. Επίσης κατέστη αποδεκτή από εκείνο το κομμάτι των εκλογέων που είχαν ήδη αρχίσει να διαμορφώνουν δεσμούς πολιτικοϊδεολογικής ταύτισης με την οργάνωση. Ή αλλιώς, να 'ευθυγραμμίζονται' μαζί της, όπως θα έλεγε η Βασιλική Γεωργιάδου, συνειδητοποιώντας πως η βία συνιστά συστατικό στοιχείο του ρεπερτορίου δράσης της εθνικιστικής-νεοναζιστικής οργάνωσης.

Το δεύτερο σημείο τομής που διακρίνουμε έχει σχέση με την δολοφονική επίθεση που δέχθηκε ο Πακιστανός μετανάστης Σαχζάτ Λουκμάν τον Ιανουάριο του 2013 από δύο μέλη της Χρυσής Αυγής. Η άσκηση θανατηφόρας φυλετικής-ρατσιστικής βίας σε αυτή την περίπτωση, είχε ως αποτέλεσμα να καταστεί αυτή αναγνωρίσιμη ('ναι, αυτή η επίθεση θα μπορούσε να χρεωθεί στη Χρυσή Αυγή'), ωθώντας αρκετούς να συνειδητοποιήσουν τον κίνδυνο που αντιπροσώπευε η οργάνωση, δίχως όμως κάτι τέτοιο να θέτει προσκόμματα στην δράση της.

⁴Ένα κρίσιμο ερώτημα όμως σχετικά με αυτή την βίαιη επίθεση του Ηλία Κασσιδιάρη, είναι το ακόλουθο: Έχει αυτή η επίθεση έμφυλα χαρακτηριστικά; Άλλως πως, έχει σχέση με το γεγονός πως η Λιάνα Κανέλλη είναι γυναίκα; Όχι, είναι η απάντηση μας. Ο οποιοσδήποτε, ακόμη και ένας άνδρας, θα μπορούσε να δεχθεί επίθεση από τον Ηλία Κασσιδιάρη. Εν είδει υποθέσεως εργασίας (είναι θετικό σε ένα κείμενο εργασίας ή σε ένα δοκίμιο, να διατυπώνουμε και υποθέσεις εργασίας), θα υποστηρίξουμε πως ένας εκ των βασικών λόγων για τους οποίους η Χρυσή Αυγή, μετά την δολοφονία του Παύλου Φύσσα στο Κερατσίνι, τον Σεπτέμβριο του 2013, μείωσε κατά πολύ την συχνότητα χρήσης βίας, ήταν και το γεγονός πως επεδίωξε σταδιακά (ορόσημο είναι οι ευρωεκλογές του 2014), να μετεξελιχθεί σε ένα πολιτικό-κοινοβουλευτικό κόμμα «αρετής» (virtue party), κατά την τυπολογική προσέγγιση της Demker, με σημείο αναφοράς την κοινοβουλευτική παρουσία του Ηλία Κασσιδιάρη, ο οποίος πραγματοποιούσε 'πύρινες' ομιλίες σε διάφορες επιτροπές στις οποίες συμμετείχε (κάποιες εξ αυτών έχουν γίνει σήμερα 'viral' στο You Tube, προσδίδοντας του απήχηση που ξεπερνά τα όρια του κομματικού χώρου στον οποίο ανήκε μέχρι πριν από λίγα χρόνια), 'κατακεραυνώνοντας' τους 'πολιτικούς του συστήματος που καταστρέφουν την Ελλάδα και τα διάφορα τσιράκια τους'. Αν και η ρητορική παρέμεινε καθαυτό αντι-συστημική, διανθίστηκε με ειδικές αναφορές στη 'σήψη', στη 'βρωμιά' και στη 'διαφθορά' των 'συστημικών κομμάτων και ανθρώπων', με τον Ηλία Κασσιδιάρη να αυτο-προσδιορίζεται, ακόμη και υπαινικτικά και όχι άμεσα και ανοιχτά, ως 'ο 'ενάρετος' πολιτικός που θα καθарίσει για τα καλά την κόψη του Αυγεία'. Ως το 'μέλος ενός 'ενάρετου' κόμματος που απλά έχει έρθει στο προσκήνιο για να αναστήσει τον Ελληνισμό'. Ήταν ο συγκεκριμένος πολιτικός αυτό που επεδίωξε, πολύ περισσότερο από τα άλλα μέλη της κοινοβουλευτικής ομάδας της οργάνωσης, να μετατραπεί σε ό,τι ο Mattei Dogan ορίζει ως «ισχυρό κοινοβουλευτικό», αναλαμβάνοντας, ειδικά από το 2015 και έπειτα, πολλά κοινοβουλευτικά καθήκοντα: Όσο περισσότερα τα καθήκοντα που αναλάμβανε, τόσο περισσότερο ενισχύονταν και οι αρχηγικές του φιλοδοξίες. Για ποιον λόγο όμως έλαβε χώρα αυτή η δραστηριότητα μεταβολής; Πρώτον, για να αποκτήσει η Χρυσή Αυγή αδιάλειπτη κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, κάτι που αφενός μεν προϋπόθετε την συσπείρωση ενός ολόκληρου χώρου γύρω από την ίδια που κινούνταν πολύ πέραν της Νέας Δημοκρατίας, και, αφετέρου δε, την πραγματοποίηση ανοιγμάτων προς εκείνο το τμήμα των ψηφοφόρων που να μην συμπαθούσαν τα πρόσωπα (πολύ σημαντική παράμετρος θεωρητικά· Ο καθηγητής Θεόδωρος Χατζηπαντελής θα είχε πολλά να μας πει επ' αυτού), και το ίδιο το κόμμα, δίστασαν όμως να το ψηφίσουν διότι αντιμετώπιζαν με δυσπιστία και το βίαιο παρελθόν και την μη ρητή καταδίκη της πολιτικής-φυλετικής βίας από πλευράς της ηγεσίας της. Και, δεύτερον, για να σταθεροποιηθεί η Χρυσή Αυγή στην τρίτη θέση, πίσω μόνο από τον ΣΥΡΙΖΑ και την Νέα Δημοκρατία, εκτοπίζοντας για τα καλά το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα που τότε έδινε έμφαση στην πολιτική-κοινοβουλευτική του 'επιβίωση'. Μία σταθερά του κομματικού-πολιτικού ανταγωνισμού από το 2014 και έπειτα, υπήρξε ακριβώς ο ανταγωνισμός με πολιτικοϊδεολογικά χαρακτηριστικά, μεταξύ της Χρυσής Αυγής και του ΠΑΣΟΚ. Φυσικά, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε σημαντικούς παράγοντες που συνεβάλλαν στο να απωλέσει η οργάνωση και τα Τάγματα Εφόδου αυτής από το να ασκούν βία και δη θανατηφόρο πολιτική και φυλετική βία. Όπως είναι η σύμπτυξη ενός δημοκρατικού, πολιτικού μετώπου εντός και εκτός Βουλής, η εκκίνηση της διαδικασίας δικαστικών διώξεων εναντίον της ηγετικής ομάδας της Χρυσής Αυγής και επίσης, η συγκρότηση ενός περισσότερο υπόγειου 'κοινωνικού' ρεύματος το οποίο αποτελούσαν οι κατά τον Klingemann «ισχυροί δημοκράτες» (strong democrats), οι οποίοι αντιπαρέθεσαν πολιτικά, με όρους μετώπου, και με τους «μη δημοκράτες» ψηφοφόρους της Χρυσής Αυγής, αλλά, και με τους «αδύναμους δημοκράτες» που κινούνταν στις παρυφές της και δεν δίσταζαν να εκφραστούν υπέρ της ποικιλοτρόπως, αναζητώντας όμως και άλλες εναλλακτικές. Το μέτωπο αυτό απέτρεψε την οργάνωση από το να κερδίσει επιπλέον κοινωνικό και πολιτικό χώρο, απέτρεψε από το να αποκτήσουν οργανωτική σχέση με την οργάνωση οι «αδύναμοι δημοκράτες», όντας ταυτόχρονα το τρίτο 'υπόγειο' κοινωνικοπολιτικό μέτωπο που σχηματίστηκε κατά την διάρκεια της δεκαετίας της κρίσης και συνετέλεσε στην μεταβολή των συνθηκών. Το πρώτο ήταν το φιλελευρωπαϊκό-φιλο-δυτικό μέτωπο που διαμορφώθηκε πριν το δημοψήφισμα του 2015 και υπενθύμιζε διαρκώς προς τους τότε κυβερνώντες το τι μπορεί να σημαίνει ενδεχόμενη έξοδος της Ελλάδας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την ΟΝΕ, ενώ το δεύτερο το αντι-ΣΥΡΙΖΑ μέτωπο που σχηματίστηκε περίπου στις αρχές του 2016, αποτελώντας παράγοντα που συνέβαλλε και αυτός στην πολιτική αλλαγή του 2019. Βλέπε σχετικά, Klingemann, H.D., 'Dissatisfied democrats: Democratic maturation in old and new democracies,' στο: Dalton, Robert., & Welzel, C., (επιμ.), 'The Civic Culture transformed,' Cambridge, Cambridge University Press, 2014, σελ. 116-157. Για την εύστοχη επιστημονικά, διάκριση μεταξύ «ισχυρών κοινοβουλευτικών» (great parliamentarians) και «απλών αντιπροσώπων» (ordinary deputies), βλέπε και, Dogan, Mattei., 'Is there a ruling class in France?,' στο: Dogan, Mattei., (επιμ.), 'Elite configurations at the Apex of Power,' Brill, Leiden, 2003, σελ. 67. Demker, Marie., 'A new era of party politics in a globalized world. The concept of virtue parties,' QoG Working Paper Series, 2008, 20, σελ. 20. Έχοντας κατά νου την ανάλυση του Μάνου Τσατσάνη περί δημοκρατίας και δημοκρατών, θα πούμε πως θα είχε μεγάλο επιστημονικό ενδιαφέρον η πραγματοποίηση μίας έρευνας εστιασμένης στους ψηφοφόρους της Χρυσής Αυγής προκειμένου να διαπιστωθεί το ποια είναι η αυτο-τοποθέτηση τους στο δίπολο δημοκρατικότητα-αυταρχικότητα. Αυτή η έρευνα θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί βέβαια να προηγούμενα χρόνια. Εμείς, ορίζουμε ως «μη-δημοκράτες» ψηφοφόρους της οργάνωσης, όλους όσους δεν θα είχαν κανένα πρόβλημα να ταχθούν υπέρ μίας αυταρχικής 'λύσης' ή ενός αυταρχικού καθεστώτος θεωρώντας το εκ προοιμίου 'ανώτερο' και πιο 'καθαρό' από την φιλελεύθερη δημοκρατία. Υποστηρικτές της στρατιωτικής δικτατορίας οι οποίοι είχαν προσαρμοστεί καλά εντός της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας, βρήκαν πολιτικό 'καταφύγιο' στη Χρυσή Αυγή την προηγούμενη δεκαετία. Τσατσάνης, Μάνος., 'Ανθεκτικοί δημοκράτες: Νομιμοποίηση και νοσηματοδότηση της Δημοκρατίας στην ύστερη μνημονιακή περίοδο,' στο: Βαρουξή, Χριστίνα., Κακεπάκη, Μανίνα., Σαρρή, Νίκος., Τραμουντάνης, Άγγελος., Τσέκερης, Χαράλαμπος., (επιμ.), 'Το Πολιτικό Πορτραίτο της Ελλάδας II. Διακυβεύματα και προκλήσεις,' Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών/Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2021.

Στην κοινοβουλευτική και εξω-κοινοβουλευτική της δράση η οποία συνεχίστηκε. Και, το τρίτο σημείο τομής που ήταν αυτό που μετέβαλλε τα δεδομένα, ήταν η δολοφονία του Παύλου Φύσσα από το μέλος της Χρυσής Αυγής Γιώργο Ρουπακιά τον Σεπτέμβριο του 2013 στο Κερασίни. Έχουμε να κάνουμε με ένα κλασικό υπόδειγμα πολιτικής βίας που επέφερε θάνατο, πολιτικό και συναισθηματικό μούδιασμα και συλλογικό θρήνο.

Μόνο μετά τον θάνατο του Παύλου Φύσσα κατέστη αντιληπτό το γεγονός πως η ασκούμενη εθνικιστική-Χρυσουγίτικη βία υπήρξε ‘κυριαρχικού’ τύπου: ‘Σκοτώνουμε για να κυριαρχήσουμε στο χώρο. Για να τον κάνουμε δικό μας μια και καλή. Το ακούτε παράσιτα; Έχοντας εντοπίσει τα τρία σημεία τομής σχετικά (δεν παραβλέπουμε βέβαια και το πογκρόμ στην Αθήνα την άνοιξη του 2011), με την Χρυσουγίτικη βία, μπορούμε να μεταβούμε στο θέμα που κυρίως μας ενδιαφέρει. Ήτοι, στην πέραν της Χρυσής Αυγής ασκούμενη εθνικιστική βία. Και αυτή η μετάβαση από έναν τύπο βίας σε ένα άλλο δεν υπήρξε γραμμική ή αλλιώς ευθύγραμμη.

Οι εθνικιστικές οργανώσεις ή γκρούπες που δραστηριοποιήθηκαν και δραστηριοποιούνται όλη αυτή την χρονική περίοδο από το 2019 και έπειτα (είναι ενδεικτική η χρονολογία), δεν έσπευσαν να οικειοποιηθούν την εθνικιστική-νεοναζιστική βία, λόγω ακριβώς των συνθηκών που αυτή διαμόρφωσε και των εξελίξεων που λάμβαναν χώρα (δικαστική δίωξη της ηγετικής ομάδας της οργάνωσης).

Με αποτέλεσμα, να μην εμπνέονται από αυτή, να μην παρακινούνται από αυτή, και να μην την καθιστούν σημείο αναφοράς. Με ό,τι συνεπάγεται κάτι τέτοιο. Οι Τριαντάφυλλος Καρατράντος και Παναγής Παναγιωτόπουλος προσδιορίζουν το ‘κύμα’ βίας που ασκήθηκε την περίοδο 2015-20189 ως «αμήχανο εξτρεμισμό».⁽⁵⁾

Αυτή η εύστοχη περιγραφή ή απόδοση του ‘κύματος’ βίας αυτής της περιόδου,⁽⁶⁾ μπορεί να βοηθήσει και εμάς. Εάν επιλέγαμε έναν τίτλο για να περιγράψουμε το ‘κύμα’ εθνικιστικής βίας το οποίο έλαβε χώρα, θα ήταν ακριβώς αυτός: Ο ‘αμήχανος’ εθνικιστικός εξτρεμισμός.

⁵ Βλέπε σχετικά, Καρατράντος, Τριαντάφυλλος., & Παναγιωτόπουλος, Παναγής., ‘Μετά τη βία των πολλών: Μορφολογικά και κοινωνικά στοιχεία για την πολιτική βία στην ύστερη Μεταπολίτευση και ειδικότερα την περίοδο 2015-2019,’ στο: Βαρουζή, Χριστίνα., Κακεπάκη, Μανίνα., Σαρής, Νίκος., Τραμουντάνης, Άγγελος., & Τσέκερης, Χαράλαμπος., (επιμ.), ‘Το Πολιτικό Πορτραίτο της Ελλάδας II. Διακυβεύματα και προκλήσεις...ό.π., σελ. 142.

⁶ Οφείλουμε να συνοπλογίσουμε πως οι δύο συγγραφείς δεν αναφέρονται μόνο στον εθνικιστικό εξτρεμισμό, αλλά και σε άλλες μορφές ασκούμενης βίας, έτσι όπως αποτυπώθηκαν στον δημόσιο χώρο. Εάν θεωρήσουμε, για την ‘οικονομία’ της ανάλυσης μας, πως το γκραφίτι ως μορφή τέχνης περιέχει εν σπέρματι στοιχεία γλωσσικής-λεκτικής βίας συνυφασμένης με νεο-κομμουνιστικές και αντι-εξουσιαστικές συλλογικότητες, τότε, θα προσθέσουμε περαιτέρω πως οι διάφορες εθνικιστικές ομάδες και οργανώσεις δεν επενδύουν συμβολικούς-γλωσσικούς πόρους, τουλάχιστον μαζί, σε αυτή την μορφή λεκτικής βίας (υβριστικά συνθήματα σε τοίχους). Τα μέλη εθνικιστικών οργανώσεων δεν είναι εξοικειωμένα με το γκραφίτι, με την κουλτούρα της αξιοποίησης ενός τοίχου για την διατύπωση αιτημάτων, την σκιαγράφιση και εξύβριση του ‘εχθρού’, και την μνημόνευση ενός ιστορικού προσώπου ή μίας οργάνωσης που έδρασε στο παρελθόν. Οι καταγραφές σε τοίχους δεν ξεφεύγουν από την σχετικά απλή έως απλοϊκή κομματική συνθηματολογία (‘Ανένταχτοι Μαιάνδριοι Εθνικιστές’) από τον γλωσσικό αυτο-προσδιορισμό και τα παράγωγα του, και επίσης, από την αναγραφή της λέξης ‘Ελλάς’ που εν προκειμένω, ως «κενό» γλωσσικό σημαίνει, όπως θα υποστήριζε ο Λακλάου, περιέχει εντός της όλα όσα πρεσβεύει ο δημιουργός και η οργάνωση στην οποία ανήκει. Το σύνθημα γράφεται με μεγάλα ευδιάκριτα γράμματα ώστε να μην υπάρχει καμία ανάγκη να προστεθεί και το σήμα. Ενίοτε, μέσω μίας λέξης-‘κλειδί’, όπως είναι η λέξη ‘Μακρόνησος’ προβάλλεται και η αντι-κομμουνιστική ταυτότητα των δημιουργών. Ο αντι-κομμουνισμός εκφράζεται κατά βάση μέσω της γλώσσας, από την στιγμή όπου οι εγχώριες εθνικιστικές ή εθνικο-σοβινιστικές ομάδες είναι πολύ λιγότερο ‘εικονοκλαστικές’ από τις νεο-κομμουνιστικές και τις αναρχικές.

Και μεταξύ 2015-2019 και 2019-2023, οι διαφορές που προκύπτουν δεν είναι μεγάλες. Τι μπορεί να σημαίνει εθνικιστική βία; Σημαίνει την βία που ασκούν άτομα που ομνύουν στην εθνικιστική ιδεολογία και στις διάφορες εκφάνσεις της. Σημαίνει την βία που ασκούν άτομα που αυτο-προσδιορίζονται ως εθνικιστές. Όχι όμως και ως εθνικοπατριώτες.

Ο χαρακτηρισμός 'εθνικοπατριώτες' δεν επιλέγεται από πιο 'σκληρές' εθνικιστικές ομάδες μέλη των οποίων προσλαμβάνουν το έθνος ως 'κοινότητα' γιατί επιθυμούν να διαφοροποιηθούν και να ξεχωρίσουν και από πολίτες που ενδεχομένως αυτο-προσδιορίζονται με αυτόν τον τρόπο και από πολιτικούς mainstream 'συστημικών' πολιτικών κομμάτων.

Προς διευκόλυνση του αναγνώστη, θα απαριθμήσουμε τα κυριότερα χαρακτηριστικά της εθνικιστικής βίας για την περίοδο 2019-2023 (οι Καρατράντος και Παναγιωτόπουλος επιχειρούν το ίδιο για την περίοδο 2015-2019). Και ποια είναι αυτά τα χαρακτηριστικά; 1) Η στροφή από την βία κατά προσώπων, από την «υψηλού επιπέδου»⁽⁷⁾ βία, όπως την αποκαλεί η Donatella Della Porta, προς την βία εναντίον διαφόρων συμβολικών αντικειμένων.⁽⁸⁾

Μία τέτοια στροφή οφείλεται στο γεγονός πως μέλη εθνικιστικών και νεο-εθνικιστικών οργανώσεων, φοβήθηκαν πως τυχόν στιγματισμός και στοχοποίηση προσώπων θα προκαλέσει ευρύτερο ενδιαφέρον, θέτοντας τους στο στόχαστρο της αστυνομίας και της δικαιοσύνης. Οι κοινωνικές-πολιτικές συνθήκες για την άσκηση μίας βίας τύπου Χρυσής Αυγής, βία ενίοτε θανατηφόρα, δεν ήταν και δεν είναι ευνοϊκές, πράγμα που εν τοις πράγμασι ωθεί τα μέλη αυτών των οργανώσεων να προσαρμόζονται διαρκώς, προκειμένου να καταφέρουν να δώσουν το 'στίγμα' τους.

⁷ Βλέπε σχετικά, Della Porta, Donatella., 'Social movements, political violence, and the state: A comparative analysis of Italy and Germany,' Cambridge, Cambridge University Press, 1995. Τόσο η Della Porta όσο και ο Αμερικανός κοινωνιολόγος Charles Tilly καταπίστηκαν επισταμένως και με τα διάφορα είδη της πολιτικής βίας και όχι μόνο με την συλλογική-κινηματική δράση.

⁸ Η τωρινή ένοπλη σύγκρουση μεταξύ των Ισραηλινών 'αμυντικών δυνάμεων' και της τρομοκρατικής-ισλαμιστικής οργάνωσης της 'Χαμάς,' αποτελεί μία καλή αφορμή προκειμένου να επισημάνουμε πως καθ' όλη την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, η άσκηση συμβολικής και λεκτικής βίας εναντίον Εβραϊκών εγκαταστάσεων και 'στόχων', υπήρξε μία 'σταθερά' της εθνικιστικής βίας. Υπό αυτό το πρίσμα, η βεβήλωση Εβραϊκών νεκροταφείων (έτσι εισάγονται τα Γιάννενα και η Θεσσαλονίκη με την άλλοτε ακμάζουσα Εβραϊκή κοινότητα στο 'χάρτη' της εθνικιστικής βίας), συνυπάρχει με την αναγραφή υβριστικών συνθημάτων έξω από συναγωγές και άλλες Εβραϊκού ενδιαφέροντος εγκαταστάσεις. Η αναγραφή ενός ονόματος (Αδόλφος Χίτλερ), η αναφορά μίας ιδιότητας ('Ναζί,' ήτοι μέλος του Ναζιστικού-Εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος Γερμανίας), η δημιουργία αγκυλωτών σταυρών πάνω σε Εβραϊκούς τάφους, δηλώνουν πολλά τόσο για την πολιτικοϊδεολογική ταυτότητα των δρώντων, όσο και για τις 'συμπάθειες' τους, εκεί όπου το Εβραϊκό Ολοκαύτωμα νοηματοδοτείται εκ νέου και αυτή την φορά με όρους παρόντος: 'Ήρθε ο καιρός να προχωρήσουμε σε άλλη μία εξόντωση των πονηρών και απεχθών Εβραίων'. Ο αντι-Εβραϊσμός ή αλλιώς, το ότι ο Γάλλος φιλόσοφος των ιδεών Pierre-Andre Taguieff ορίζει ως «Εβραιοφοβία» εκτιμώντας εκ των προτέρων, όπως και ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Θάνος Λίποβατς, πως ο γλωσσικός-πολιτικός όρος 'αντισημιτισμός' χαρακτηρίζεται από ασάφεια και χρησιμοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε να 'επικαλύπτει' τις διάφορες εκφάνσεις του φαινομένου (Ισλαμιστική και Αριστερή-Κομμουνιστική 'Εβραιοφοβία'), συνιστά ουσιώδες τμήμα, παλαιότερα και τώρα, της εν ευρεία εννοία εθνικιστικής βίας. Δίχως μάλιστα να διαφαίνονται τάσεις εξασθένισης. Βλέπε και, Taguieff, Andre-Pierre., 'Η Εβραιοφοβία στη σημερινή Γαλλία,' στο: Taguieff, Andre-Pierre., (επιμ.), 'Ο εξτρεμισμός και τα είδωλα του. Επίκαιρες σκέψεις για τον τζιχαντισμό, την άκρα δεξιά, τον αντισημιτισμό, τον λαϊκισμό και τη συνωμοσιολογία,' Πρόλογος-Μετάφραση-Επιμέλεια: Ανδρέας Πανταζόπουλος, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2017, σελ. 131. Λίποβατς, Θάνος., 'Οι μεταμορφώσεις της Εβραιοφοβίας,' Ιστοσελίδα 'Against Antisemitism,' 2012, Διαθέσιμο στο: Οι μεταμορφώσεις της Εβραιοφοβίας - Against antisemitism - Ενάντια στον αντισημιτισμό (wordpress.com) Για την βεβήλωση της Εβραϊκής συναγωγής Ιωαννίνων, βλέπε και, 'Βεβήλωσαν εβραϊκή συναγωγή στα Ιωάννινα,' Διαδικτυακή Έκδοση Εφημερίδας 'Η Καθημερινή,' 14/09/2023, Βεβήλωσαν εβραϊκή συναγωγή στα Ιωάννινα | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (kathimerini.gr)

2) Μεταξύ των μελών των διαφόρων εθνικιστικών οργανώσεων αναπτύσσονται 'μιμητικές' συμπεριφορές επί του δημόσιου χώρου, κάτι που σημαίνει πως τα μέλη μίας οργάνωσης μπορεί κάλλιστα να μιμηθούν τα μέλη μίας άλλης ως προς την άσκηση βίας, 'αντιγράφοντας' τις πρακτικές τους.

Αυτή η τάση που παρατηρείται, μπορεί να προκαλέσει, ακόμη και ακούσια, την ύπαρξη ενός ιδιαίτερου ανταγωνισμού μεταξύ των διαφόρων εθνικιστικών ομάδων, στοιχείο που εξέλιπε καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου 2010-2013, με την Χρυσή Αυγή να έχει καταφέρει ουσιαστικά να καταστεί το 'μοναδικό' σημείο αναφοράς, υποσκελίζοντας (όχι όμως και 'δορυφοροποιώντας') άλλες οργανώσεις.

Τώρα υπάρχει μία πανσπερμία οργανώσεων ('Combat 18,' 'Ιερό Τάγμα,' 'Άρμα,' 'Αυτόνομοι Εθνικιστές Θεσσαλονίκης,'⁹⁾ 'Vanguard Hellas'), οι οποίες κατά κύριο λόγο διαγκωνίζονται για την πρωτοκαθεδρία στον εθνικιστικό-εξτρεμιστικό χώρο, χωρίς αυτό να σημαίνει πως εκλείπουν οι συμπράξεις μεταξύ τους.¹⁰⁾

3) Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ασκούμενης εθνικιστικής βίας της περιόδου που εξετάζουμε, είναι το γεγονός πως δεν προσπαθεί να βρει αποδέκτες ή αλλιώς, 'συμπαθούντες' εντός του κοινωνικού συνόλου, εν αντιθέσει με την Χρυσή Αυγή, προσδίδοντας στην εθνικιστική βία 'καθαρά' ακτιβιστικά χαρακτηριστικά, τύπου 'σε χτυπά για να καταλάβεις μία και καλή πως δεν ανήκεις εδώ.'

⁹⁾ Οι 'Ανένταχτοι Μαιάνδριοι Εθνικιστές' εκκολλάθηκαν και αναπτύχθηκαν την περίοδο της 'Πρώτης Φοράς Αριστεράς' (δεν έχει μελετηθεί το αν προκύπτει κάποια συσχέτιση μεταξύ της ανόδου του ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία και της δημιουργίας και πύκνωσης της δράσης εθνικιστικών ομάδων), είναι από τις οργανώσεις που μιλούν για 'ρίζοσπαστικό εθνικισμό', εκθρεύονται το κράτος, πράγμα που αποδεικνύει το πόσο έχουν προχωρήσει η διαδικασία άντλησης πολιτικοϊδεολογικών στοιχείων από το αναρχικό-αντιεξουσιαστικό ρεπερτόριο, συγγενεύοντας πολιτικοϊδεολογικά με την Χρυσή Αυγή. Κυρίως την πρώην Χρυσή Αυγή. Βέβαια, η Χρυσή Αυγή ποτέ δεν πολιτεύθηκε με σύνθημα 'κάτω το κράτος'. Ανένταχτοι Μαιάνδριοι Εθνικιστές - Ο ΔΙΚΟΣ ΜΑΣ ΑΓΩΝΑΣ ΕΙΝΑΙ Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ! (wordpress.com) Τα μέλη αυτής της οργάνωσης υιοθετούν μία καινοφανή γλώσσα, μέσω της οποίας, διλημματικά, ο εθνικισμός ή θα 'είναι αντάρτικος' ή δεν θα 'υπάρξει'. Ελλείπει όμως πολλών 'μαρτύρων' οι διακρούσεις και οι όποιες αναλύσεις δεν 'γεμίζουν' με αναφορές στο σχήμα του 'αντάρτικου εθνικισμού'. Η οργάνωση 'Propartia' είναι αυτή που απορρίπτει τον 'φουτουρισμό' χάριν του 'μαχητικού' και 'νικηφόρου' Γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού.

¹⁰⁾ Ο δημοσιογράφος της ηλεκτρονικής εφημερίδας 'Το Βήμα' Βασίλης Λαμπρόπουλος είναι εκ των πρώτων που έχει επιχειρήσει μία 'χαρτογράφηση' του εξω-κοινοβουλευτικού εθνικιστικού εξτρεμιστικού χώρου (γιατί εξτρεμιστικού; Γιατί ακριβώς μέλη αυτών των οργανώσεων δεν έχουν διατάσει να ασκήσουν σωματική βία), βοηθώντας σημαντικά τον επίδοξο ερευνητή του φαινομένου να αντιληφθεί το ποια είναι η ρητορική και η ιδεολογία τους. Για παράδειγμα, η εθνικιστική οργάνωση 'Άρμα', πέραν του κλασικού εθνικισμού που τίθεται στην προμετωπίδα της δράσης της οργάνωσης, φλερτάρει και με τον εθνοφυλετισμό και τον νεοναζισμό, προτάσσοντας την 'φυλετική υπεροχή' των Ελλήνων. Από την άλλη, η γκρούπα 'Αυτόνομοι Εθνικιστές Θεσσαλονίκης', μία νέα σχετικά οργάνωση, συγκροτήθηκε και για να αποτελέσει το 'αντίβαρο' στον οπαδικό σύνδεσμό της ομάδας του Ηρακλή Θεσσαλονίκης 'Αυτόνομη Θύρα 10'. Αυτό το γκρούπ ως επί το πλείστον αποτελείται από αναρχικούς που δεν διατάζουν να εμπλακούν σε βίαια επεισόδια, σε ένα σύνθετο σημείο όπου η ίδρυση και η δράση των 'Αυτόνομων Εθνικιστών Θεσσαλονίκης' θέτει στο επίκεντρο δύο μεταβλητές: Πρώτον, την πόλωση που διαμορφώνεται 'από τα κάτω', και, δεύτερον, το πόσο πολύ έχουν εισχωρήσει ο φανατισμός και οι πολιτικοϊδεολογικές 'συγκρούσεις' εντός της Θεσσαλονικιώτικης οπαδικής σκηνής. Η επιλογή του όρου 'αυτόνομοι' προφανώς και δεν καθίσταται τυχαία, από την στιγμή όπου εκφράζει την εναντίωση προς οτιδήποτε 'θεσμικό,' προς οτιδήποτε 'συστημικό' είτε προέρχεται από την Δεξιά είτε από την Αριστερά, δηλώνοντας παράλληλα πως η οργάνωση δεν επιθυμεί συμμαχία με κανένα κόμμα ή οργάνωση που να ασπάζεται παρόμοιες αξίες. Βλέπε σχετικά, Λαμπρόπουλος, Βασίλης., 'Θεσσαλονίκη - Η ακτινογραφία επτά ακροδεξιών οργανώσεων - Το παρασκήνιο των ερευνών της ΕΛ.ΑΣ.' Ηλεκτρονική Εφημερίδα 'Το Βήμα,' 05/10/2021, Θεσσαλονίκη - Η ακτινογραφία επτά ακροδεξιών οργανώσεων - Το παρασκήνιο των ερευνών της ΕΛ.ΑΣ. - ΤΟ ΒΗΜΑ (tonivima.gr) Επίσης, ως μην παραβλέπουμε και την ύπαρξη της οργάνωσης 'Μαύρος Κρίνος' η οποία προσπαθεί να δικτυωθεί ανά την επικράτεια και έχει ως κύρια στοιχεία την απόρριψη της δράσης της Χρυσής Αυγής η οποία ονομάζεται 'συστημική οργάνωση', τον ανοιχτό αντι-κοινοβουλευτισμό (να για ποιον λόγο αρκετές οργανώσεις αυτού του χώρου δεν μπορούν να μετεξελιχθούν σε κόμμα που θα διεκδικεί την ψήφο των πολιτών), τις απευθείας αναφορές στον Ιταλικό φασισμό ο οποίος 'εμπνέει' με στόχο την συγκρότηση ενός αυτοτελούς ή αυτόνομου ελληνικού φασιστικού κινήματος. Είναι ακριβώς σε αυτό το σημείο όπου τα όρια μεταξύ 'μαχόμενου' εθνικισμού και φασισμού καθίστανται ρευστά, διαμορφώνοντας τις προϋποθέσεις ώστε σε ένα δεύτερο επίπεδο ο εθνικιστής που ανήκει σε αυτή την οργάνωση να αυτο-προσδιοριστεί ως 'φασίστας' ανοιχτά και απενοχοποιημένα. Ακόμη, η εν συνόλω απόρριψη της Μεταπολίτευσης ως 'μήτρας' από την οποία προήλθε η 'διεφθαρμένη' Τρίτη Ελληνική Δημοκρατία, συνοδεύεται και από την επίσημη ανοιχτή καταγγελία και απόρριψη πολιτικών προσώπων που συνέβαλλαν στην μετάβαση από την στρατιωτική δικτατορία στη Μεταπολίτευση όπως ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Δεν παρατηρούμε εύκολα μία αντίστοιχη προσέγγιση από άλλες οργανώσεις αυτού του τύπου, που συνηθίζουν να εστιάζουν στη 'δομή', στο 'σύστημα' και όχι στα πρόσωπα. Σε μία λογική επαναδιαπραγμάτευσης της ελληνικής πολιτικής ιστορίας, πρόσωπα όπως ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ακόμη και ο Ανδρέας Παπανδρέου, συγκρίνονται με προσωπικότητες όπως ο Ίων Δραγούμης, αυτό το 'απόλυτο είδωλο' πολλών Ελλήνων εθνικιστών, και 'χάνουν κατά κράτος'. Βλέπε και, ΜΑΥΡΟΣ ΚΡΙΝΟΣ: ΑΝΤΙΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΣ (mavroskrinos.blogspot.com) Ο αντι-κοινοβουλευτισμός ως όρος-'κλειδί' ή 'ομπρέλα' έχει μία σειρά από παράγωγα: Τον αντι-φιλελευθερισμό, τον αντι-δημοκρατισμό. Αν ο Ίων Δραγούμης θεωρείται ως υπόδειγμα εθνικιστή πολιτικού, τότε ο Παύλος Μελάς θεωρείται ως υπόδειγμα 'στρατιώτη'.

Επίσης, αυτές οι οργανώσεις που δεν διαθέτουν στιβαρή ηγεσία (να άλλη μία διαφορά τους από την Χρυσή Αυγή), δεν μπορούν, ακόμη και να το επιθυμούσαν, να μετεξελιχθούν σε ένοπλες παραστρατιωτικές οργανώσεις. Από την στιγμή όπου δεν μπορεί να αποκτήσει ιδιαίτερη κοινωνική δυναμική, θα εντάξουμε, θεωρητικώ τω τρόπω, την ασκούμενη εθνικιστική βία εντός του ευρύτερου βίαιου 'αστερισμού' που έχει διαμορφωθεί προ ακόμη της πανδημικής κρίσης. 4) Στρεφόμαστε πάλι στην τυπολογία της Della Porta, υπογραμμίζοντας πως ένα τέταρτο χαρακτηριστικό αυτού του τύπου βίας είναι το ότι αυτή είναι «ανειδίκευτη», δηλαδή «ανοργάνωτη».⁽¹²⁾

Που σημαίνει πως μέλη αυτών των οργανώσεων που κυκλοφορούν σε παρέες δεν θα διστάσουν να εμπλακούν σε βίαια επεισόδια κυρίως με αναρχικούς και όχι με μικρο-παραβάτες⁽¹³⁾, ακόμη και αν η αρχική τους πρόθεση δεν ήταν αυτή.

5) Πέμπτον, ασκείται σε μεγαλύτερο γεωγραφικό εύρος, με αποτέλεσμα να προκύψει (βλέπε Θεσσαλονίκη) με αποτέλεσμα να προκύψει μία σχετική γεωγραφική εξισορρόπηση: Η Αθήνα δεν είναι ο μόνος 'προνομιακός' χώρος άσκησης εθνικιστικής βίας, η οποία δεν είναι χωρική και κυριαρχική όπως συνέβαινε με την Χρυσή Αυγή, αλλά, αντιθέτως, είναι ότι δηλώνει το όνομα της.

Δηλαδή, ταυτοτική, βία που εξωτερικεύει πρωτίστως την ιδεολογία και δευτερευόντως ένα πλήθος συναισθημάτων. Η Θεσσαλονίκη κερδίζει διαρκώς έδαφος, με σημείο τομής την συνομολόγηση και υπογραφή της 'Συμφωνίας των Πρεσπών' και τις κοινωνικές-πολιτικές ανακατατάξεις που αυτή επέφερε.

¹² Βλέπε σχετικά, Della Porta, Donatella., 'Social movements, political violence, and the state: A comparative analysis of Italy and Germany...ό.π. Τα μέλη των εθνικιστικών ομάδων, παρά το ότι 'διαπαιδαγωγούνται' σε συγκεκριμένες 'αρχές και αξίες', αποκτώντας την δική τους πολιτική ταυτότητα, δεν φθάνουν έως του σημείου να προβάλλουν την ταυτότητα τους και την ιδεολογία τους, οργανώνοντας και συμμετέχοντας σε πορείες διαμαρτυρίας. Σε μαζικές πορείες διαμαρτυρίας, μέσω των οποίων θα εκφράσουν και τα «παράπονα» τους, κατά τον Sageman. Με αυτόν τον τρόπο, θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν αυτές τις κινητοποιήσεις για να ασκήσουν βία, η οποία όμως, θα τους καθιστούσε ορατούς, αναγνωρίσιμους, κάτι που δεν θέλουν, επιθυμώντας να παραμείνουν στο σκοτάδι. Πολλή και αθόρυβη 'δουλειά' επιτελούν σε πλατφόρμες όπως το 'You Tube', τις οποίες εκμεταλλεύονται για την διάδοση των ιδεών τους και για την πραγματοποίηση προπαγάνδας, η οποία μπορεί να έχει χιουμοριστικό περιεχόμενο και να φαντάζει 'αθώα' και 'ακίνδυνη,' προκαλώντας το γέλιο και αναπαράγοντας όμως τυποποιημένα και κωδικοποιημένα μηνύματα που δεν ξεφεύγουν από την πεπατημένη του κλευσμού των πολιτικών προσώπων και του πολιτικού συστήματος (βλέπε την 'Εθνική Ομάδα Μιμιδιών'), της απαξίωσης τους, και της εκκόλαψης ενός περιβάλλοντος εντός του οποίου η φιλελεύθερη ελληνική δημοκρατία προβάλλει ως το 'πρόβλημα' και όχι ως η 'λύση'. Αρκεί να θυμηθούμε μέσα σε ποιο περιβάλλον άνησαν συνθήματα όπως το 'Μητσotάκη, γα...σαι.' Παραπέμπουμε τον ενδιαφερόμενο αναγνώστη απευθείας στο κανάλι της 'Εθνικής Ομάδας Μιμιδιών' στο Facebook, η οποία έχει κάνει τόση και τέτοια 'δουλειά' για την προώθηση των ιδεών του εγκώριου εθνικισμού, που δεν έχουν καταφέρει να πράξουν εδώ και πολλά χρόνια βιβλία και μπροσούρες. 'Εθνική Ομάδα Μιμιδιών', (87) Εθνική Ομάδα Μιμιδιών ΕΟΜ - YouTube Εάν ο Ηλίας Κασιδιάρης είναι το 'υπόδειγμα' πολιτικού, ο Κωνσταντίνος Πλεύρης ανάγεται τελετουργικό στο ύψος αυτού που 'μυεί' στον εθνικισμό: 'Αν δεν γίνουμε Έλληνες σαν τον Πλεύρη, σαν ποιον να γίνουμε; Σαν τον Μητσotάκη;' Και, Sageman, M., 'Turning to political violence: The emergence of terrorism. Pennsylvania,' University of Pennsylvania Press, 2017.

¹³ Επιβεβαιώνεται την περίοδο 2019-2023, πως η βία με εθνικιστικό πρόσημο εναντίον συγκεκριμένων εθνότητων (Αλβανών) έχει εκλείψει πλήρως, ενώ αντίστοιχα έχει μειωθεί δραστικά και η συχνότητα χρήσης βίας εναντίον Αφρικανών και Πακιστανών που έχει μάθει πλέον να οργανώνονται για να αντιμετωπίσουν βίαιες επιθέσεις μελών εθνικιστικών ομάδων. Για αυτές τις ομάδες, δεν υπάρχει ο όρος 'Άκρα Δεξιά.' Παράλληλα, ποτέ η εθνικιστική βία δεν προσέλαβε σεξουαλικά χαρακτηριστικά (βιασμοί).

Ένα ενδεικτικό παράδειγμα της ασκούμενης εθνικιστικής βίας ήταν αυτό του Σεπτεμβρίου του 2021, όταν μέλη εθνικιστικών-ακτιβιστικών οργανώσεων εισήλθαν στο ΕΠΑΛ Σταυρούπολης,⁽¹⁴⁾ στη Θεσσαλονίκη, με στόχο να ασκήσουν βία εναντίον μαθητών και φοιτητών αντίπαλων παρατάξεων.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, η βία που άσκησαν υπήρξε μαζική, διαφοροποιούμενη από την βία του προηγούμενου χρονικού διαστήματος που ήταν κατά βάση μεμονωμένη, στόχευσε όχι στην θανάτωση των 'εχθρών', αλλά στον τραυματισμό τους, με το περιεχόμενο της να είναι περισσότερο πολιτικοϊδεολογικό, και, οπαδικού-συμμοριακού τύπου. Πολλοί εναντίον ενός και δύο ατόμων. Και, με βάση το δικό τους αφήγημα, 'Έλληνες εναντίον γραικύλων προδοτών.'

Θα ονομάσουμε τα μέλη των οργανώσεων που ενεπλάκησαν στα επεισόδια, ως εξτρεμιστές, γιατί δεν απείλησαν απλά και μόνο με χρήση βίας, αλλά, άσκησαν και σωματική βία. Το βίαιο αυτό συμβάν δεν συνετέλεσε όμως στην ενοποίηση του διάσπαρτου εθνικιστικού χώρου.

Ο τρόπος της βίαιης επίθεσης δείχνει πως τα μέλη εθνικιστικών οργανώσεων δραστηριοποιούνται σε μαζικούς χώρους, υιοθετώντας πρακτικές⁽¹⁵⁾ τις οποίες συνήθως συνδέουμε με συνδέσμους ποδοσφαιρικών ομάδων και με την κουλτούρα των συμμοριών.

Τα χαρακτηριστικά αυτής της βίας, παρά το συμβάν της Σταυρούπολης, που λειτουργεί με όρους εξαίρεσης, δεν φαίνεται να διαφοροποιούνται αισθητά συγκριτικά με την προηγούμενη χρονική περίοδο αν και τα κοινωνικά-πολιτικά και γεω-πολιτικά ερεθίσματα ήταν πολλά και έντονα (πανδημική κρίση, πόλεμοι, ενεργειακή κρίση).

Το ερέθισμα, αν δεν συνδυαστεί με ιδεολογικές αναγνώσεις, με τελετουργικές πρακτικές, με την ενίσχυση των συντροφικών- δια-προσωπικών σχέσεων, με κίνητρα δράσης, δεν συνιστά από μόνο του έναυσμα για βίαιη δράση.

¹⁴ Για την άσκηση εθνικιστικής βίας στη Σταυρούπολη που συνιστά το πιο σημαντικό βίαιο επεισόδιο της τελευταίας τετραετίας, βλέπε και, Φακαλής, Τίμος., 'Θεσσαλονίκη: Επεισόδια σε σχολείο στη Σταυρούπολη - Παρέμβαση εισαγγελέα ζητεί η Κεραμέως,' Εφημερίδα 'Έθνος,' 29/09/2021. Θεσσαλονίκη: Επεισόδια σε σχολείο στη Σταυρούπολη - Παρέμβαση εισαγγελέα ζητεί η Κεραμέως | 'Έθνος (ethnos.gr) 'Πεδίο μάχης» το ΕΠΑΛ Σταυρούπολης: «Στο σχολείο επικρατεί ο φόβος» - Με μαχαίρια και σιδερογροθιές οι συλληφθέντες,' Διαδικτυακή έκδοση εφημερίδας 'Η Καθημερινή,' 28/09/2021, «Πεδίο μάχης» το ΕΠΑΛ Σταυρούπολης: «Στο σχολείο επικρατεί ο φόβος» - Με μαχαίρια και σιδερογροθιές οι συλληφθέντες | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (kathimerini.gr) Ένας δηλωμένος εθνικιστής μπορεί να είναι και αντι-εμβολιαστής. Ωθεί αυτός ο συνδυασμός στην άσκηση βίας; Όχι απαραίτητα. Η πλειοψηφία των εθνικιστικών οργανώσεων, των 'ελληνικών' (βλέπε την φρασεολογία μελών του 'Μαύρου Κρίνου'), δεν προσανατολίσθηκε αποκλειστικά στην αναπαραγωγή μίας αντι-εμβολιαστικής ρητορικής τα προηγούμενα χρόνια: Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί και για εθνικολαϊκιστικά, συντηρητικά κόμματα.

¹⁵ Τι δεν υιοθετούν από τους 'Ultras'; Τις δικές τους ενδυματολογικές επιλογές και ειδικά τα κασκόλ που φοριούνται γύρω από τον ώμο. Για έναν πεπεισμένο εθνικιστή, τίποτε δεν μπορεί να 'υποκαταστήσει' την μπλούζα που φέρει πάνω της το σήμα, το τατουάζ το οποίο καθιστά το ίδιο το σώμα σε 'πηγή' αποστολής μηνυμάτων και παραγωγής νοήματος για τους μυημένους και για τους 'απ' έξω.' Από την κουλτούρα των 'Ultras', μέλη εθνικιστικών οργανώσεων, 'δανείζονται' και την πρακτική τοποθέτησης αυτοκόλλητων σε κεντρικά σημεία των πόλεων. Ευρύτερα ομιλώντας, θα πούμε πως η ίδια η διαδικασία της πολιτικοϊδεολογικής 'διαπαιδαγώγησης' μελών εθνικιστικών οργανώσεων έχει αλλάξει. Πλέον, δεν προτιμώνται ογκώδη και δύσκολα πονήματα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως έχουν εκλείψει. Είναι μία σειρά από μουσικά ακούσματα, προβολές βίντεο, φράσεις και ρήσεις γνωστών ιστορικών προσωπικοτήτων και θεωρητικών, η στροφή στην ανάγνωση δυστοπικών και 'μαύρων' μυθιστορημάτων (πολύ σημαντική εξέλιξη), που 'κατασκευάζουν' το προφίλ του συνειδητοποιημένου εθνικιστή. Μέσω του κατά Bonnet «φετιχισμού της ακρόασης» παράγονται συναισθήματα και πεποιθήσεις, με την φωνή και τον ήχο να φέρνουν τον ακροατή ένα βήμα «πιο κοντά στο ασυνείδητο», σύμφωνα με τον Chraïbi: 'Ονειρέψου πως με κλειστά μάτια αυτή την φορά, αυτό που θέλεις να γίνεις. Ονειρέψου πως το ελληνικό έθνος σε χρειάζεται ως 'στρατιώτη' που θα συμβάλει στη σωτηρία του πολιτισμού του'. Βλέπε και, Chraïbi, S., 'Fetichisation de la pulsion invocante en pulsion audio-phonatoire,' Psy-chologie Clinique 19, La Voix Dans la Rencantre Clinique,' Παρίσι, Harmattan, 2005. Και, Bonnet, J. Francois., 'Επιθυμητική-ακρόαση και φετιχισμός της ακρόασης,' Περιοδικό 'Αυτόματων...ό.π., Προβολή του Επιθυμητική-ακρόαση και φετιχισμός της ακρόασης (ekt.gr)

Οι πολιτικές-πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ εγχώριων και ξένων εθνικιστικών οργανώσεων (βλέπε την 'Combat 18'), έχουν πυκνώσει λόγω της ύπαρξης πολλών ψηφιακών καναλιών επικοινωνίας, κάτι που δεν συνέβαινε σε τέτοιο βαθμό στις αρχές της δεκαετίας του 2010, όταν η ηγεσία της Χρυσής Αυγής έπρεπε, προκειμένου να επικοινωνήσει και να ανταλλάξει επαφές και ιδέες με ευρωπαίους ομοϊδεάτες, να επιλέξει την πεπατημένη της δια ζώσης συνάντησης. Δεν θεωρούμε πως προκύπτει κάποιος ιδιαίτερος κίνδυνος για την Ελληνική Μεταπολιτευτική Φιλελεύθερη Δημοκρατία από την βίαιη δράση εθνικιστικών ομάδων. Διαφορετικά ειπωμένο, δεν υπάρχει κίνδυνος «αποεδραίωσης» της,⁽¹⁶⁾ κατά την εύστοχη διατύπωση των Foa και Mounk.

Όμως, το γεγονός αυτό δεν σημαίνει πως δεν πρέπει να δοθεί έμφαση στην προσπάθεια αυτών των οργανώσεων να υπονομεύσουν και να απονομιμοποιήσουν την Μεταπολιτευτική Δημοκρατία μέσω αφηγήσεων και συνθημάτων, μέσω της προβολής εναλλακτικών ('βλέπετε πως ο ισχυρός ηγέτης Ερντογάν έχει αλλάξει την Τουρκία;') στοχεύοντας στις δύο νεότερες Μεταπολιτευτικές γενεές οι οποίες διεπιδρούν μεταξύ τους ποικιλοτρόπως: Στην γενιά των Millennials και στην Generation Z. Οι πρώτες Μεταπολιτευτικές γενιές για διάφορους λόγους, δεν αποτελούν target group.

¹⁶ Βλέπε σχετικά, Foa, R.S., & Mounk, Y., 'The signs of deconsolidation,' *Journal of Democracy*, 28, 1, 2017, σελ. 5-16. Η πολιτικοϊδεολογική απόσταση μεταξύ οργανώσεων όπως οι 'Ανένταχτοι Μαιάνδριοι Εθνικιστές' και κομμάτων όπως η 'Ελληνική Λύση' είναι παρά πολύ μεγάλη. Η ανάλυση της Αριστερής-Αναρχικής πολιτικής βίας, αποτελεί αντικείμενο μίας ξεχωριστής μελέτης.

insocial

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΓΙΑ ΤΗ **ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**

 Λυκαβηττού 11, 10672 Αθήνα 213 029 2500 • 213 029 2503

 www.in-social.gr info@insocial.gr